Osnova

- Pojem RD -
  - definice, význam a omezení vypovídací schopnosti, druhy
  - Příčiny vzniku, důsledky (rozpočtové, fiskální)
  - Možnosti financování
- Pojem VD
  - Vztah mezi RD a VD - problém fiskální nerovnováhy a oboustranná kauzality, řešení VD

Fiskální nerovnováha

- **Fiskální nerovnováhou se rozumí existence pohledávek vůči *budoucím* daňovým příjmům, kdy dochází k přerozdělování dosud nevytvořených zdrojů**.
- Fiskální nerovnováha se projevuje dvěmi základními podobami - rozpočtovým deficitem a veřejným dluhem

Rozpočtový deficit

- **Rozdíl mezi celkovými hotovostními výdaji včetně úroků a celkovými hotovostními příjmy (daňovými i nedaňovými) s vyloučením úvěrových příjmů.**

Rozpočet - omezená vypovídací schopnost

- jedná se pouze o tokový pohled - významnější je vývoj stavových veličin (velikost národního bohatství, majetku státu apod..)
- jsou zahrnuty pouze rozpočtové transakce
- jedná se pouze o hotovostní operace - neodráží vládní pohledávky ani závazky

Druhy deficitu:

- aktivní (strukturální)
- pasivní (cyklický)
- kritériem jsou příčiny vzniku, resp. zda ho vláda „chce“ nebo nikoli
- podrobněji viz makroekonomie (Fuchs)

makroekonomické důsledky

- neoklasický přístup
- keynesiánský přístup
- neoricardiánský přístup
- „všechno špatně“
- „podle toho proč a nač“
- „nic se neděje“

možnosti financování deficitu

- dluhové
  - obligace
  - úvěr
  - domácí
  - zahraniční
- emisní

veřejný dluh

- hrubý VD
- čistý VD = hrubý VD (-) + státní finanční aktiva
- SFAK… finanční rezervy a účelové prostředky vlády vedené na zvláštních účtech centrální banky. (fin. rezervy na rizika vládních úvěrů, pohledávky vůči zahraničí…)

Veřejné rozpočty - saldo, dluh a poměrové ukazatele

http://www.mfcr.cz/static/MakroPre/CZ/GT08.htm

		1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 Predikce	2004 Predikce
Konsolidované saldo VS vč. čistých půjček	mld. Kč	**4,8**	**-4,3**	**-19,8**	**-28,2**	**-11,1**	**-52,0**	**-52,2**	**-11,7**	**-184,3**	**-134,4**
Konsolidované saldo VS bez čistých půjček	mld. Kč	**-15,5**	**-26,0**	**-35,4**	**-43,3**	**-52,5**	**-86,9**	**-111,0**	**-153,4**	**-185,8**	**-201,3**
Celkové saldo 1)											
- státního rozpočtu	mld. Kč	**-3,4**	**-5,4**	**-17,5**	**-25,6**	**-34,8**	**-51,8**	**-66,7**	**-45,9**	**-131,2**	**-117,4**
- zdravotních pojišťoven	mld. Kč	**-4,5**	**-3,0**	**-1,5**	**-1,1**	**2,5**	**2,1**	**1,4**	**-1,2**	**-1,3**	**-0,2**
- mimorozpočtových fondů	mld. Kč	**12,7**	**9,8**	**0,8**	**-3,6**	**2,0**	**-9,4**	**24,3**	**40,2**	**-48,6**	**-10,7**
- územních samosprávných celků	mld. Kč	**-2,3**	**-7,3**	**-4,8**	**1,5**	**18,5**	**-2,5**	**-11,2**	**-4,3**	**-5,5**	**-5,3**
Konsolidovaný dluh vládního sektoru 2)	mld. Kč	**210,9**	**206,7**	**217,5**	**240,0**	**275,2**	**332,4**	**404,5**	**444,5**	**570,7**	**695,2**
	předch.r.=100	101,5	98,0	105,2	110,3	114,7	120,8	121,7	109,9	128,4	121,8
- státní dluh	mld. Kč	**154,4**	**161,6**	**172,2**	**193,6**	**226,8**	**287,4**	**342,5**	**392,9**	**512,8**	**626,3**
	předch.r.=100	95,5	104,7	106,6	112,4	117,1	126,7	119,1	114,7	130,5	122,1
- dluh zdravotních pojišťoven	mld. Kč	**0,4**	**1,2**	**2,4**	**1,7**	**1,2**	**0,7**	**0,5**	**0,4**	**0,3**	**0,2**
	předch.r.=100	45,1	325,8	204,6	70,8	68,5	61,9	64,8	79,2	78,6	72,9
- dluh mimorozpočtových fondů	mld. Kč	**40,2**	**22,5**	**17,2**	**15,0**	**16,6**	**14,3**	**22,4**	**3,2**	**1,8**	**7,0**
	předch.r.=100	122,4	56,2	76,3	87,2	110,7	85,9	157,2	14,1	57,4	387,5
- dluh územních samosprávných celků	mld. Kč	**19,9**	**28,1**	**34,4**	**39,2**	**40,3**	**41,4**	**40,0**	**56,7**	**67,0**	**73,0**
	předch.r.=100	144,8	140,8	122,6	114,0	102,8	102,8	118,2	115,8	118,2	109,0
- domácí	mld. Kč	**133,9**	**137,4**	**141,7**	**175,4**	**215,1**	**269,8**	**373,5**	**407,8**	.	.
	předch.r.=100	106,0	102,6	103,2	123,8	122,6	125,4	138,4	109,2	.	.
- zahraniční	mld. Kč	**61,0**	**57,2**	**49,6**	**33,9**	**28,7**	**29,8**	**31,0**	**36,7**	.	.
	předch.r.=100	88,4	93,7	86,8	68,3	84,7	104,0	103,9	118,3	.	.
- neindentifikováno 3)	mld. Kč	**16,0**	**12,2**	**26,2**	**30,7**	**31,4**	**32,8**	**0,0**	**0,0**	.	.

1) Konsolidované saldo veřejných rozpočtů se liší od součtu sald jednotlivých složek. Příčinou jsou půjčky v rámci vládního sektoru, které jsou zaúčtovány jako výdaj věřitelské složky a financování dlužnické složky veřejných rozpočtů.
2) Hrubý vládní dluh nezahrnuje nepřímé závazky státu a územně samosprávných celků.
3) Část dluhu územně samosprávných celků.

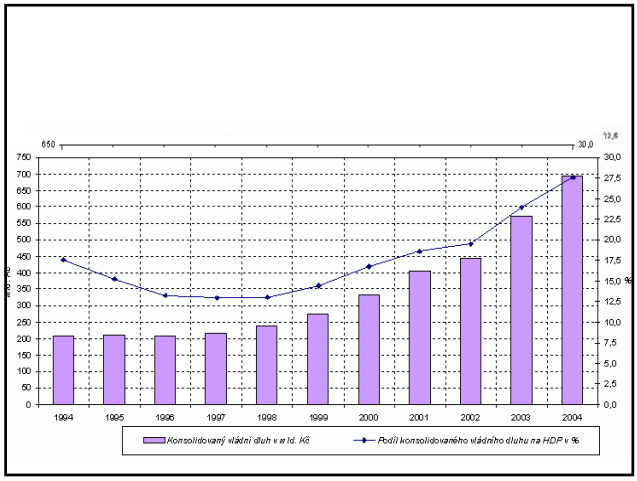

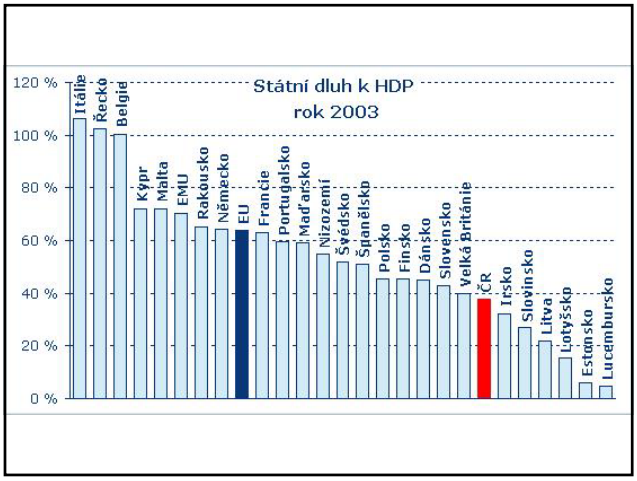

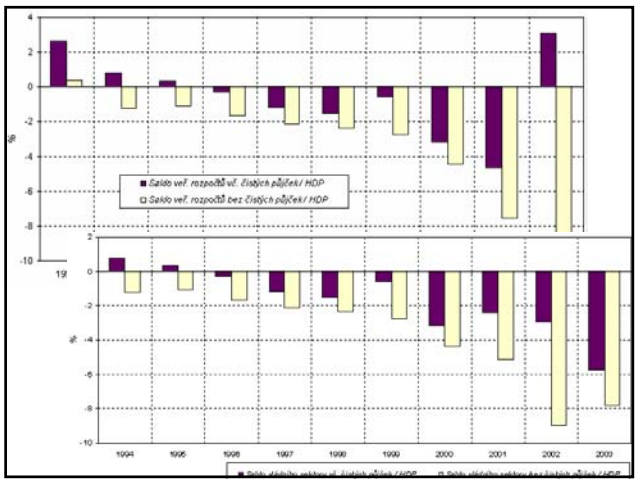

Tabulka 8.6: **Vládní deficit a vládní dluh podle Maastrichtu** *(v % HDP)*
Vládní dluh blížící se dluhu podle Maastrichtu - nekonsolidovaný, včetně nesplacených úroků.

		1995	1996	1997	1998	1999	2000
deficit	%	12,3	1,9	2,4	4,5	3,7	4,0
dluh	%	15,9	13,8	13,3	13,6	14,9	17,3

Graf 1: Vývoj příjmů, výdajů a deficitu veřejných rozpočtů v letech 1994 až 2006

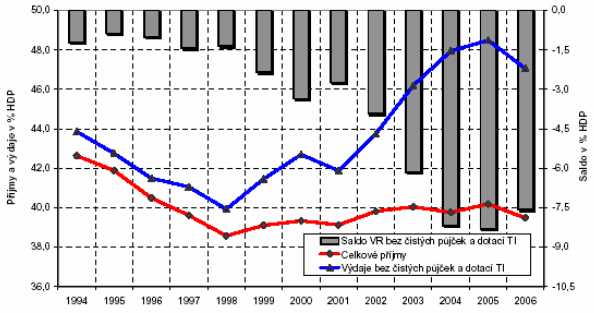

Zdroj: Pasivní scénář, Ministerstvo financí, květen 2003.

Tabulka č. 1: Vývoj celkových mandatorních výdajů[1)] jako % na výdajích státního rozpočtu (bez OSFA)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 rozp.
Mandatorní výdaje	44.8	47.6	50.8	52.9	52.1	53.1	53.5	55.7	55.0
Quasi-mandatorní výdaje	23.0	23.4	22.6	22.2	22.6	22.3	26.6	27.9	26.5
CELKEM (% z výdajů SR)	**67.8**	**71.0**	**73.4**	**75.1**	**74.7**	**75.4**	**80,1**	**83.5**	**81.4**
CELKEM (% z HDP)	**21.2**	**22.0**	**22.9**	**23.1**	**23.4**	**24.0**	**24.4**	**25.5**	**26.3**

Zdroj: Zpráva k návrhu státního rozpočtu na rok 2003; Ministerstvo financí, říjen 2002.

Poznámka: 1) **Mandatorní výdaje** se skládají z *výdajů vyplývajících ze zákona* (zejm. sociální transfery, platba na penzijní připojištění, stavební spoření, platba státu do zdravotního pojištění, dluhová služba apod.) a *výdajů vyplývajících z jiných právních norem* a z *výdajů vyplývajících ze smluvních závazků státu* (záruky, transfery mezinárodním organizacím atd.). **Quasi-mandatorní výdaje** jsou tvořeny zejména výdaji na aktivní politiku zaměstnanosti, výdaji na obranu, mzdami a platy v rozpočtové sféře a předurčenými kapitálovými výdaji.

Veřejné výdaje (VV)

osnova

- Struktura VV
- Vývojové tendence
- Faktory ovlivňující rozsah VV
- Metody objektivizace výdajových položek.
- Typy užitků a nákladů.

pojem

- částky, které se objevují v účtech veřejného sektoru (užší, tradiční)
- +výdaje soukromého sektoru jako výsledek vládou zavedených pravidel (také možné)

Struktura

- nákupy zboží a služeb
  - běžné
  - kapitálové
- představují nároky na zdroje (odebírají soukromému sektoru absolutně)
- transfery
- přerozdělení (redistribuce)

Vývoj VV

- tendence k růstu (až do 80-90. let)
- problematika vyjadřování
- Růst výdajů musí být vnímán ve vztahu k nárůstu ostatních ekonomických veličin:
  - např. vzestup celkové cenové úrovně,
  - růst HDP
  - přírůstku populace

Podíl veřejných výdajů na HDP

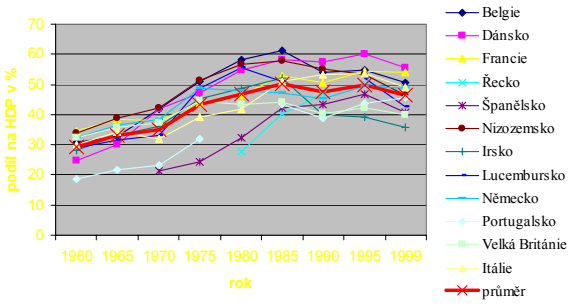

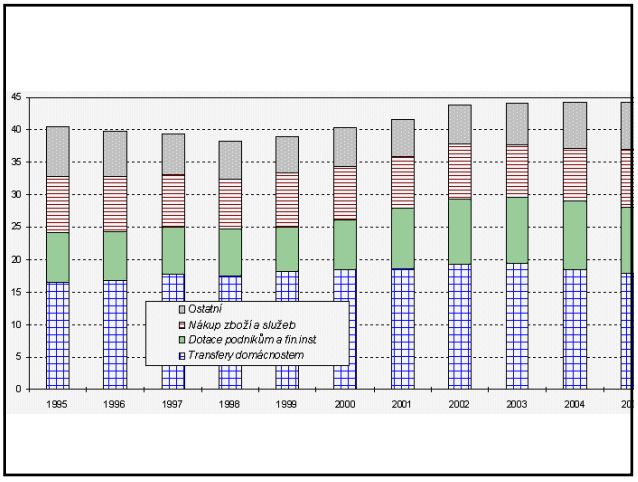

VV v ČR

http://www.mfcr.cz/static/MakroPre/CZ/GT08.htm

Elastičnost VV

- vztah mezi % změnou veřejných výdajů a % změnou HDP.

$$\frac{(VVt+1 - VVt)/VVt}{(HDPt+1 - HDPt)/HDPt}$$

- jistou modifikací je určení marginálního sklonu výdajů, kdy jde o zvýšení výdajů jako procenta zvýšení HDP

Struktura veřejných výdajů

- funkční klasifikace
- kritériem členění odvětví, do kterých výdaje plynou (školství, zdravotnictví, doprava...)
- ekonomická klasifikace
- vychází z aktivit, jimiž vláda naplňuje své funkce (běžné výdaje, úrokové platby, jiné transfery, kapitálové výdaje atd.)

Příčiny růstu

- **Změna preferencí vlivem růstu důchodu na hlavu**
- **Změny v demografické struktuře**
- **Technologické změny**
- **Inflace**
- **Demonstrační efekt**
- **Jiné vlivy**

Makromodely veřejných výdajů

- **Vývojové modely růstu veřejných výdajů. (**Musgrave a Rostow)
- **Wagnerův zákon**
- **Peacockova a Wisemanova analýza (teorie prahových efektů)**

Efektivnost veřejných výdajů

- porovnání s běžným tržním prostředím
  - nejistota
  - motivace, zájmy
  - kritéria správnosti rozhodnutí
- historie uplatnění analýz
- odborný a laický prvek

Kroky rozhodovacího procesu

- Identifikace souboru variant projektů
- Identifikace všech významů těchto projektů (všech jejich vstupů a výstupů)
- Odhad ceny jednotlivých vstupů a výstupů
- Převedení všech cen na současnou diskontovanou hodnotu
- Sečtení všech nákladů a výnosů jednotlivých projektů s cílem odhadnout celkový přínos projektu

Ekonomické analýzy veřejných projektů - druhy

- jednokriteriální
  - **Analýza minimalizace nákladů**
  - **Analýza účinnosti nákladů**
  - **Analýza nákladů a užitečnosti**
  - **Analýza nákladů a výnosů**
- vícekriteriální

CBA ve veřejném sektoru

- Soubor praktických metod optimální volby v oblasti veřejné ekonomiky respektující *kritérium maximální čisté společenské rentability*, přičemž jsou všechny uvažované náklady a užitky vyjadřovány v penězích, ať už přímým či nepřímým způsobem

Náklady

- **Náklady** jsou souhrnem peněžních výdajů a nepeněžních prvků nutných k využití různých zdrojů pro získání specifického produktu. Mezi nepeněžní prvky lze zahrnout omezení plynoucí ze státních regulačních opatření, škody pociťované jinými subjekty nebo znehodnocení životního prostředí (negativní externality) a "náklady příležitosti", které označují výhody plynoucí z jiného použití týchž zdrojů

Výnosy (užitky)

- **Výnosy** jsou souhrnem uspokojení (užitků) jednotlivců, skupin jednotlivců či komunity, které generuje nějaký program či veřejné opatření. Mohou mít primárně peněžní i nepeněžní formu. V průběhu zpracování CBA se snažíme všechny převádět na peněžní jednotky a takto vyjadřovat.

Typy nákladů a výnosů (užitků)

- reálné
- **Odrážejí přírůstek blahobytu společnosti, který se porovnává s reálným nákladem převedení zdroje z jiného použití**
  - přímé x nepřímé
  - hmotné x nehmotné
- peněžní
- vznikají v důsledku změn v relativních cenách, které se projevují při adaptaci ekonomiky na poskytované veřejné statky a na změny ve struktuře poptávky po zdrojích. Výsledkem je, že narůstají zisky nebo ztráty některých jednotlivců, které jsou však vyrovnávány ztrátami nebo zisky, jež pociťují ostatní.

hmotné x nehmotné

lze nalézt pro daný náklad či užitek na trhu cenu??

- hmotné
- cenu lze najít na trzích
- (ušetřený benzín, zvýšené množství přepraveného zboží)
- nehmotné
- cenu na trhu nelze najít
- (ušetřené životy, volný čas, zlepšení kvality životního prostředí)

Kritéria výběru projektů

dělitelnost a nedělitelnost projektů x fixní a flexibilní rozpočet

dělitelné + fixní ... $MU_X = MU_Y$	nedělitelné + fixní B/C max. B-C max.
dělitelné + flexibilní $MU_x >= 0$	nedělitelné + flexibilní B - C > 0